

Rapport #23:
Het vertrouwen (her)opbouwen: vaccinatie en de actoren van de pandemie

Een jaar geleden heeft COVID-19 ons leven drastisch veranderd en de terugkeer naar het normale leven is nog een hele tijd buiten bereik. Drie maanden geleden begonnen vaccins enig perspectief te bieden. Het enthousiasme ervoor is systematisch blijven groeien bij de bevolking, maar de leveringsmoeilijkheden schudden de vaccinatieplanning door elkaar. Daarbij komen de onzekerheden over de ernst van de nieuwe varianten, hun mogelijke resistentie tegen de vaccins en de onzekerheid over het doorgeven van besmetting na vaccinatie. Kortom, de situatie is complexer geworden. De motivatie om de door de autoriteiten gevraagde restrictieve maatregelen te volgen verzwakt en het vertrouwen in het beleid om de pandemie te beheersen vertoont tekenen van erosie.

Aan de hand van de motivatiebarometerstudie werd door de UGent, ULB en UCLouvain het vertrouwen van de burger in de komende vaccinatiecampagnes onderzocht. In totaal namen 9.253 respondenten deel tussen 2 en 8 februari 2021. De meerderheid van de respondenten is Franstalig (66%) en vrouwelijk (61%), met een gemiddelde leeftijd van 51 jaar. Ongeveer 35% heeft een bachelordiploma en 30% een masterdiploma. Ongeveer 21% van de respondenten weet zeker dat ze niet door de ziekte zijn getroffen, terwijl 62% er geen precies idee van heeft. 6% van NL en 12% van FR meldt ziek te zijn geweest. In dit stadium verklaart 2,3% van de FR-respondenten en 3,7% van de NL-respondenten gevaccineerd te zijn.

Kernbevindingen

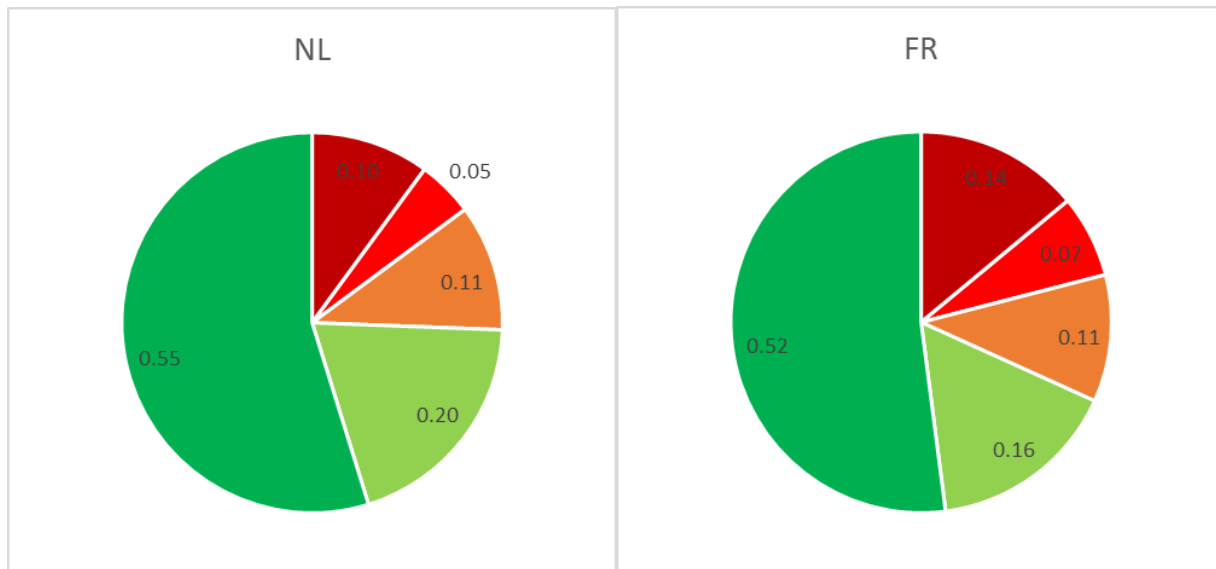
- De intentie om te worden gevaccineerd blijft in beide gemeenschappen hoog, hoewel ze enigszins afneemt. Aan de Franstalige kant is de gemiddelde intentie lager.
- Het vertrouwen in de overheid over de aanpak van de pandemie hangt sterk samen met het voornemen om zich te laten vaccineren.
- Het verschil in vertrouwen in de overheid verklaart volledig de verschillen tussen Noord en Zuid in de intentie om zich te laten vaccineren.
- Huisartsen, apothekers en verpleegkundigen genieten het meest vertrouwen inzake informatie over vaccinatie. Zij worden gevolgd door experts/deskundigen (2de plaats) en andere spelers, zoals mediafiguren.
- Mensen die traditionele media volgen en vertrouwen zijn meer bereid zich te laten vaccineren.

Aanbevelingen

- Laat de communicatie over vaccinatie vooral verlopen via huisartsen, apothekers en verpleegkundigen; dit zijn bronnen die het vertrouwen kunnen vergroten.
- Luister naar en hou rekening met het standpunt van verschillende lagen van de bevolking bij beslissingen en toon dit duidelijk aan.
- Dit is vooral nodig aan Franstalige kant.

Hoe hoog ligt de wens om zich te laten vaccineren?

De intentie om zich te laten vaccineren blijft over het algemeen erg hoog. Maar liefst 70% geeft aan gevaccineerd te willen worden en slechts 13% zegt dat helemaal niet van plan te zijn. Deze cijfers liggen echter enigszins anders in de verschillende taalgemeenschappen. Aan Nederlandstalige zijde zegt iets meer dan 75% zich te willen laten vaccineren en slechts 10% is duidelijk tegen. Aan Franstalige zijde gaat het om, respectievelijk, 68% en 14%. Begin januari wilde ongeveer 77% van de mensen gevaccineerd worden (zie rapport #20). Er is dus een lichte daling van de bereidheid, vooral in het zuiden van het land, maar deze cijfers zijn niettemin aanzienlijk hoger dan de 57% die midden december werd vastgesteld (zie rapport #18).

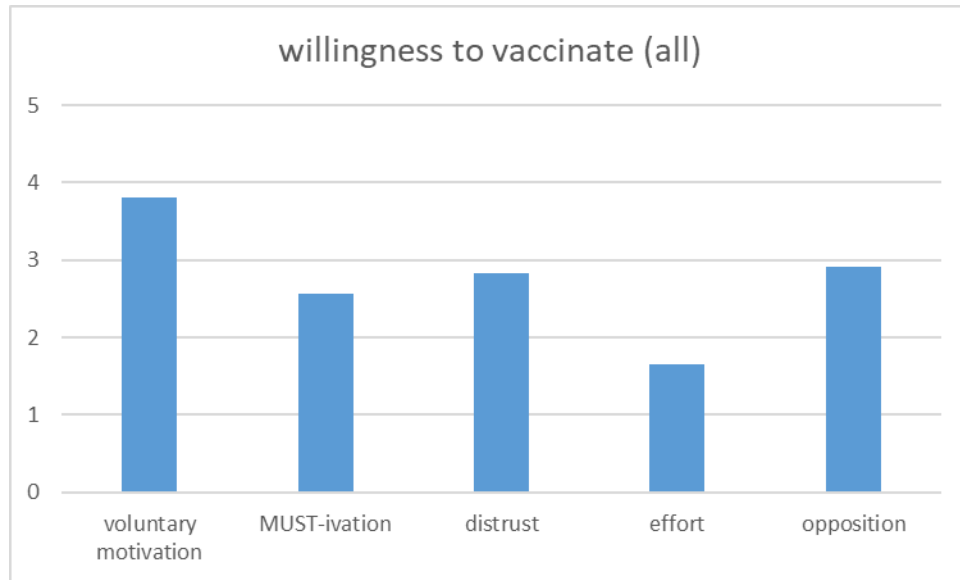

Opmerking: helemaal mee eens (donkergroen), eerder mee eens (lichtgroen) niet mee eens, niet mee oneens (oranje) neiging niet mee eens (lichtrood) helemaal mee oneens (donkerrood)

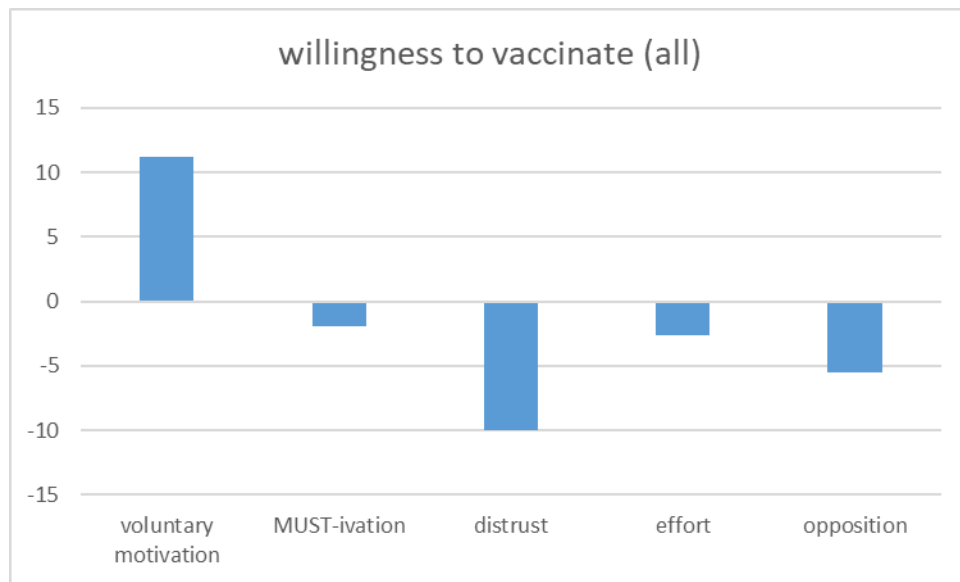
Welke motieven spelen de belangrijkste rol? Ter herinnering, we onderscheiden verschillende gedragsdeterminanten:

- **Vrijwillige of autonome motivatie** (vrijwillig): geeft aan in hoeverre men volledig overtuigd is van de meerwaarde en de noodzaak van vaccinatie, bijvoorbeeld omdat het bescherming biedt voor zichzelf, voor hun naasten of voor de bevolking.
- **‘Moet’-ivatie**: geeft aan in hoeverre men zich verplicht voelt zich te laten vaccineren, bijvoorbeeld omdat anderen willen dat wij het doen of om kritiek te vermijden.
- **Wantrouwen** drukt de mate uit waarin mensen de effectiviteit van het vaccin of de persoon die de vaccinatie aanbeveelt, wantrouwen.
- **Moeilijkheid (inspanning)** geeft aan hoeveel inspanning de vaccinatie vereist.
- **Weerstand (oppositie)** drukt de mate van verzet uit tegen de autoriteiten, die worden gezien als een bron van inmenging in de individuele vrijheid. Dit wantrouwen is gebaseerd op het idee dat de door hen genomen maatregelen buitensporig zijn.

We zien, zoals eerder al het geval was, dat vrijwillige motivatie de sterkste factor is. Het wantrouwen speelt eveneens een belangrijke rol (en is enigszins toegenomen in vergelijking met eerdere vaststellingen).

Als we het plaatje anders voorstellen en tonen hoe de verschillende factoren de bereidheid om zich te laten vaccineren positief of negatief beïnvloeden, dan vinden we hetzelfde patroon als eerder werd waargenomen (zie eindnoot): de autonome motivatie heeft een sterk positief effect, terwijl wantrouwen, en in mindere mate verzet, de wens om gevaccineerd te worden ondermijnt. De twee taalgemeenschappen vertonen hetzelfde profiel.

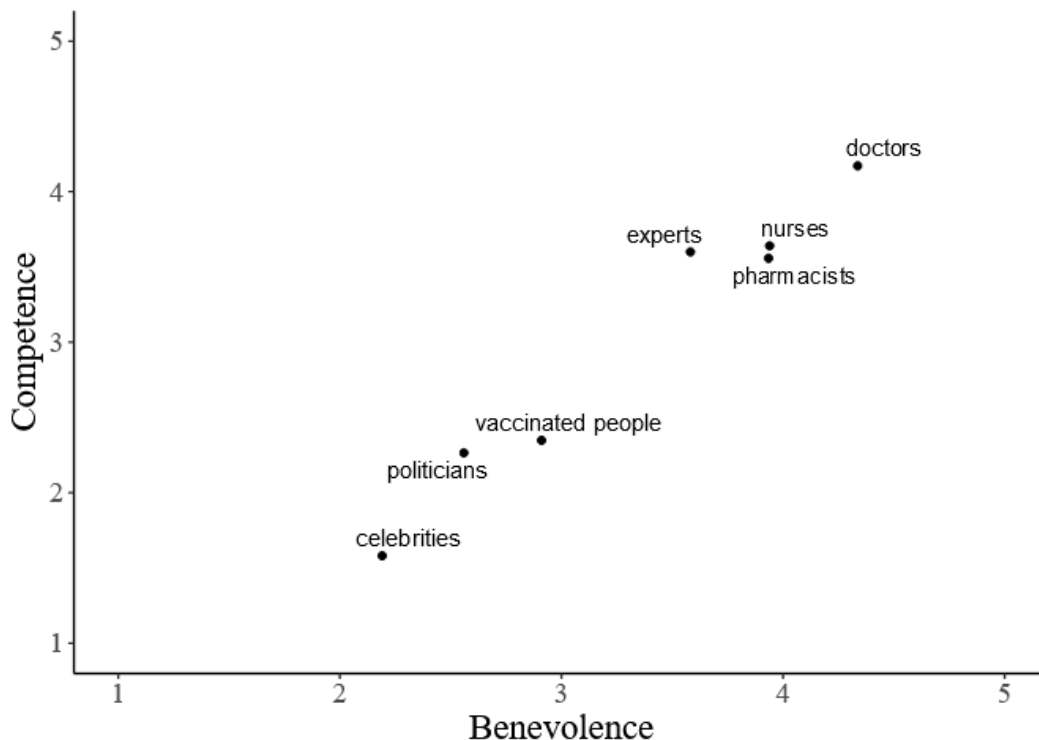

Hoe groot is het vertrouwen van de bevolking in de aanpak van de pandemie?

De barometer besteedde bijzondere aandacht aan de kwestie van vertrouwen in de aanpak en in de informatiebronnen met een reeks vragen in een deelsteekproef van ongeveer 4.843 respondenten. Globaal genomen wijzen deze resultaten op de noodzaak om in dialoog te gaan met de bevolking om het

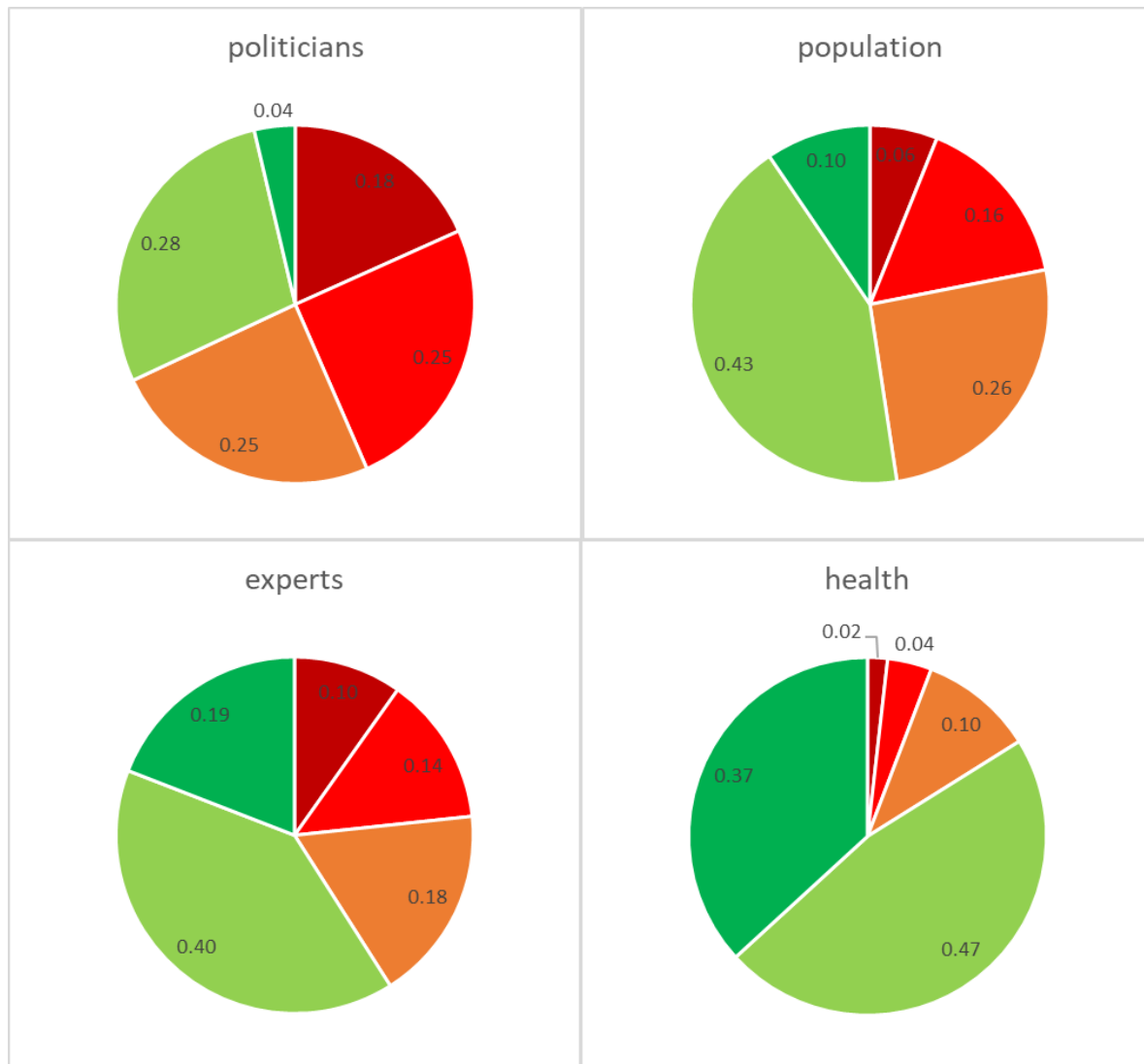
vertrouwen te herstellen en opnieuw engagement bij de bevolking te wekken om de pandemie te beheersen, in afwachting van de vaccinatie. Dit blijkt bij minstens 70% van de bevolking.

De perceptie van deskundigheid/competentie van de politieke leiders en welwillendheid om naar hen te luisteren is eerder laag bij de bevolking, in tegenstelling tot het personeel uit de gezondheidszorg (huisartsen, apothekers, verpleegkundigen) en de experts die een zeer positief imago hebben. Zij worden gezien als competent en er bestaat grote welwillendheid ten aanzien van hun boodschappen. De cijfers tonen aan dat er nog steeds een zeer hoge steun is bij de bevolking voor verschillende actoren in de gezondheidszorg, ook al zijn er geen spontane acties meer zoals collectieve applaus-sessies als tijdens de eerste lockdown periode.

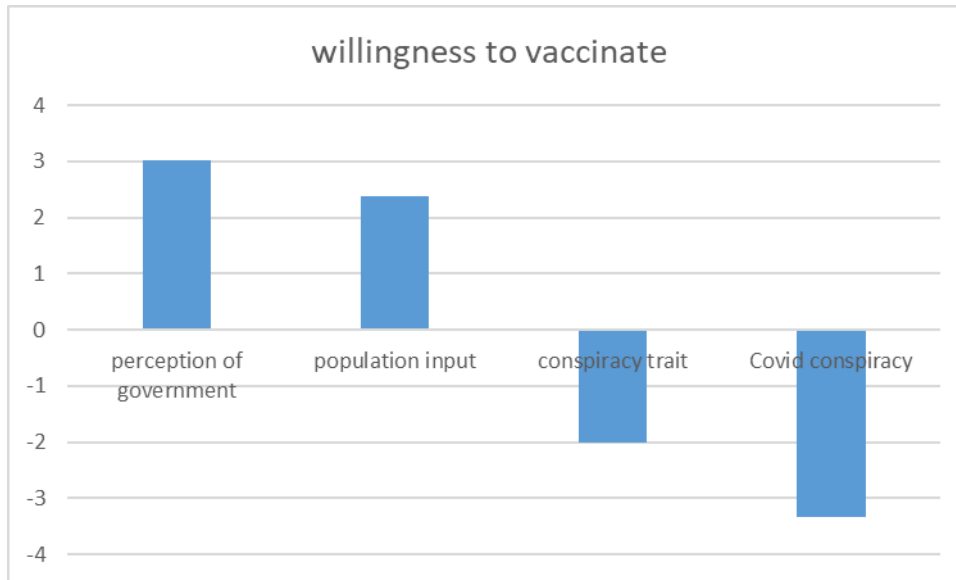
Ook al is 45% van de steekproef het er ermee eens of helemaal mee eens dat "de leiders van dit land geven om wat de bevolking wil", vindt ook bijna 73% het jammer dat de leiders van dit land "de mening niet vragen van de populatie". Ongeveer 40% is van mening dat de bevolking geen invloed heeft op de beslissing van de politieke leiders (meestal /helemaal mee eens).

Deze ambiguïteit ten aanzien van de politieke leiders komt ook tot uiting in een reeks andere vaststellingen. Slechts 32% van de respondenten gelooft dat politieke leiders in staat zijn om samen te werken om de pandemie te beheersen, terwijl 43% het tegenovergestelde denkt (25% heeft hierover geen uitgesproken mening). In contrast hiermee stelt slechts 6% de capaciteit van gezondheidswerkers in vraag en heeft 84% het volste vertrouwen in hen. Onderstaande figuren tonen resultaten tussen deze waarden voor dezelfde vraag aan de bevolking en de experts (dwz. of de Belgische bevolking of de experts in staat zijn om samen te werken om de pandemie te beheersen).

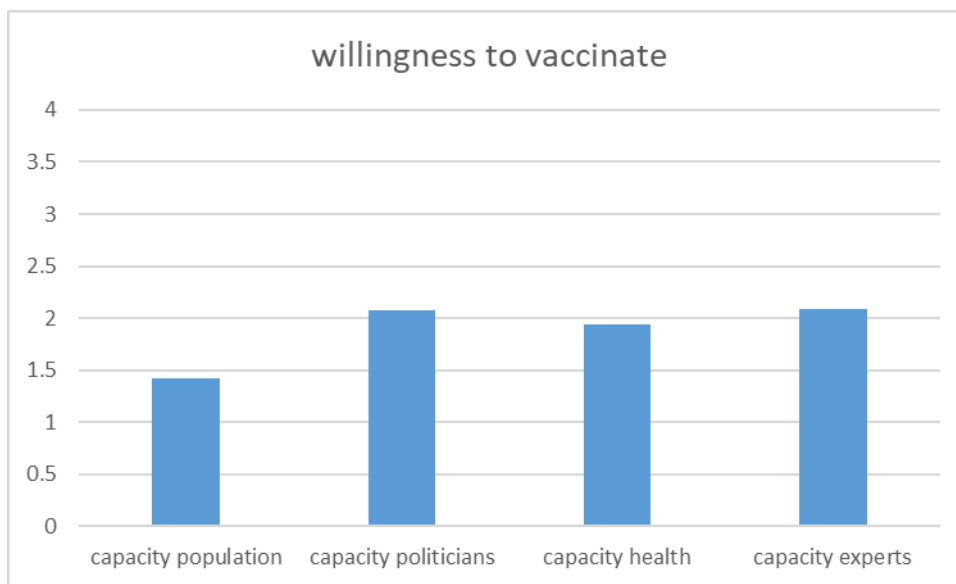

Waarmee houden vaccinatie-intenties verband?

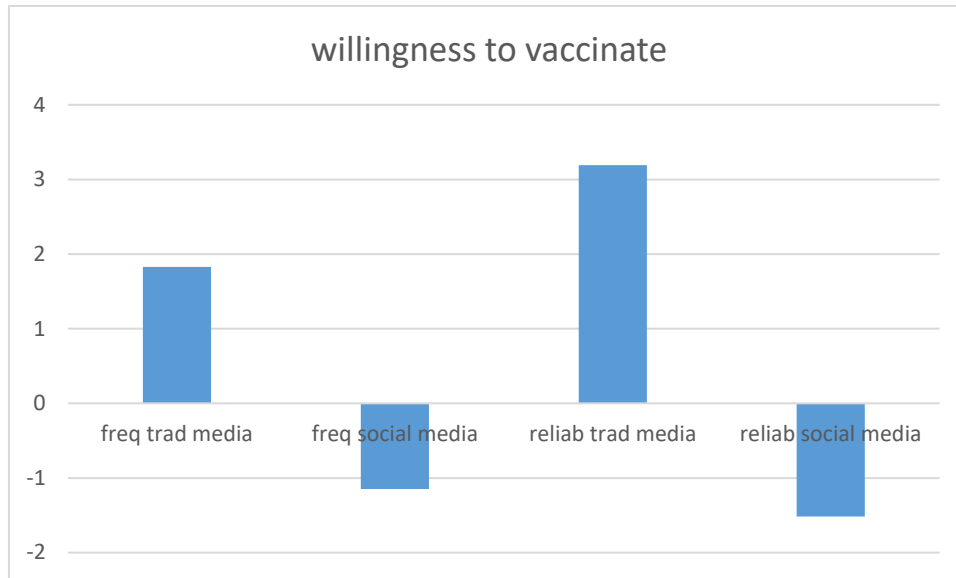
Het vertrouwen in de politieke leiding en het gevoel bij de bevolking door hen gehoord te worden is van belang voor de vaccinatiebereidheid: hoe meer de respondenten de beleidsmakers op een positieve manier zien (als competent) en hoe meer welwillend ze staan ten aanzien van hun boodschappen, hoe meer ze bereid zijn zich te laten vaccineren. Anderzijds hangt argwaan en de gevoeligheid voor “complotboodschappen” in het algemeen en over dergelijke boodschappen over het vaccin in het bijzonder samen met een verminderde vaccinatiebereidheid. In de onderstaande afbeelding verwijst “conspiracy trait” naar de gevoeligheid voor complotdenken in het algemeen (bv. de overtuiging dat de staat de neiging heeft de waarheid te verdoezelen), terwijl “Covid conspiracy” verwijst naar de gevoeligheid voor complotdenken in verband met Covid (bv. het idee dat Covid het gevolg is van een opzettelijke Chinese strategie om een economische crisis te veroorzaken).

Onderstaande figuur toont aan dat de perceptie van de capaciteit van de verschillende actoren om samen te werken om de pandemie het hoofd te bieden, positief bijdraagt aan de intentie zich te laten vaccineren.

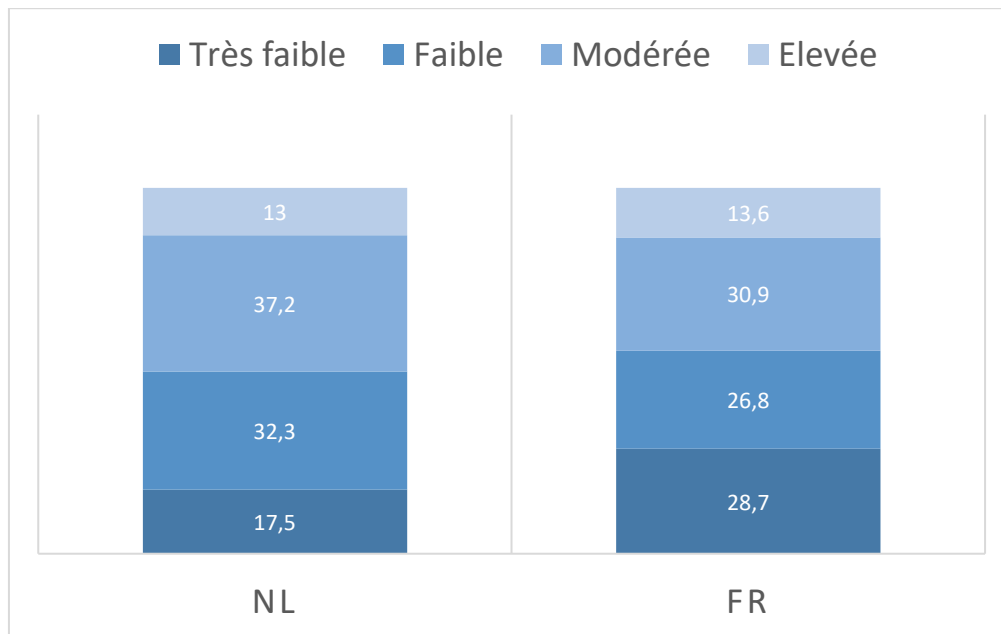

Opvallend is dat hoe meer respondenten traditionele media raadplegen (tv, dagbladen), hoe meer ze geneigd zijn zich te laten vaccineren. Evenzo hangt de betrouwbaarheid van deze media samen met een gunstigere houding ten opzichte van vaccinatie. Anderzijds hangt een groter gebruik van sociale media samen met een lagere intentie om zich te laten vaccineren. Het toeschrijven van grotere betrouwbaarheid aan diezelfde sociale media gaat ook gepaard met een grotere aarzeling voor vaccinatie.

Vertrouwen in overheidsinstanties met betrekking tot het beheersen van de pandemie

Er is een klein verschil tussen Franstaligen en Nederlandstaligen inzake de intentie zich te laten vaccineren. Waardoor komt dit? Gezien de belangrijke rol van vertrouwen in de overheid bij de intentie om zich te laten vaccineren, hebben we bekeken of er verschillen waren tussen de twee taalgemeenschappen op deze variabele. En inderdaad, we zien dat meer Franstaligen (69,5%) een zeer laag of laag vertrouwen hebben dan Nederlandstaligen (57,7%).

Als we voor dit verschil in vertrouwen in de overheid statistisch controleren verdwijnen de verschillen tussen de twee taalgemeenschappen inzake vaccinatiebereidheid.

Vaccinatie en naleving van maatregelen

Men kan zich afvragen of zich laten vaccineren niet zal leiden tot een lagere bereidheid om de maatregelen verder na te leven (in het ergste geval zou een dergelijke reactie de positieve effecten van de vaccinatie kunnen tegengaan). Uit onze gegevens blijkt echter dat mensen die gevaccineerd willen worden zich ook meer houden aan social distancing, maskers dragen en handen wassen.

Eindnoot van het rapport

Grafieken die de relaties tussen een reeks variabelen weergeven zijn gebaseerd op de "odds ratio" die een positieve ($>+1$) en negatieve verband (>-1) kan weergeven. Voorzichtigheid is geboden voor odds ratio's < 1 . In dat geval is er geen conclusie mogelijk over het verband tussen variabelen.